

Raport - Sinteza al audierii publice din data de 10 noiembrie 2009 pe tema:

“Contribuim la sistemul de pensii. Vom fi și noi beneficiarii săi?”

Ce șanse reale de redresare a ratei de dependență are sistemul public de pensii? Ce măsuri trebuie luate imediat și/sau pe termen mediu?”

Clarificări conceptuale

Pensia reprezintă principala prestație socială obținută pe baze contributive în sistemul de pensii care asigură înlocuirea venitului din muncă în caz de bătrânețe, invaliditate, accidente de muncă, boli profesionale sau deces în cazul soțului supraviețuitor. Construit pe principiul repartiției, sistemul de pensii s-a dovedit a fi extrem de vulnerabil la schimbările survenite pe piața muncii, la crizele economice și îndeosebi la procesul lent și ireversibil de îmbătrânire a populației care pune serios în discuție nevoia de remodelare, de modernizare a sistemului. Adaptarea permanentă la nevoile în schimbare ale societății reclamă nevoia reformării sistemului în vederea menținerii viabilității și a sustenabilității financiare. Reformat în mare parte acum 9 ani prin Legea nr.19/2000, sistemul de pensii din România se confruntă în prezent cu amenințări grave, datorate în principal deteriorării dramatice a echilibrului financiar ca urmare a scăderii ratei de dependență mult sub limita admisibilă de 2,5 salariați la un pensionar (acum 1 salariat la 1,2 pensionari). În aceste condiții, care pun în pericol însăși adecvarea pensiilor la nevoile beneficiarilor asigurați în sistem, o nouă lege a pensiilor se află în proiect urmând a fi supusă aprobării Parlamentului.

Sumar de recomandări

La această audiere publică s-au depus un număr de 20 de depoziții scrise. În timpul evenimentului și-au exprimat opinia 13 vorbitori. Lista persoanelor care au prezentat depoziții, precum și conținutul integral al acestora, inclusiv sub formă de fișier audio pentru cele prezentate în timpul audierii propriu-zise din data de 10 noiembrie a.c. se găsesc și pot fi consultate pe site-urile: www.pensii.audieripublice.ro

În baza depozițiilor prezentate comisia de experți a reținut în prezenta sinteză o suită de recomandări, astfel:

1. Deciziile politice de continuare a reformei trebuie să fie elaborate în strânsă legătură cu situația financiar-economică generală și în cadrul unei strategii coerente pe termen mediu și lung, fără a genera efecte adverse, astfel încât să fie realizat un sistem de pensii sigur, adecvat, sustenabil financiar și eficient din punct de vedere economic;
2. Măsurile trebuie să fie coerente și unitare, să nu se schimbe de fiecare dată când apare un nou decident politic;
3. Pentru redresarea financiară a sistemului și îmbunătățirea raportului de dependență se impun o serie de măsuri: reducerea salariaților bugetari și păstrarea unei proporții constante între sectorul bugetar și cel privat; creșterea natalității printr-o politică familială explicită, creșterea, în continuare, a contribuției la "Pilonul II" în conformitate cu angajamentele asumate; încurajarea fiscală în vederea stimulării comportamentului de economisire în cadrul " Pilonului III "; desființarea pensiilor speciale; creșterea vârstei de pensionare corelată cu creșterea speranței de viață; diminuarea tendințelor de pensionare anticipată, măsuri mai ferme pentru îmbunătățirea gradului de colectare a contribuțiilor sociale;

“Contribuim la sistemul de pensii. Vom fi și noi beneficiarii săi? Ce șanse reale de redresare a ratei de dependență are sistemul public de pensii? Ce măsuri trebuiesc luate imediat și/sau pe termen mediu?”

4. Măsura de creștere a vârstei de pensionare a femeilor a întâmpinat o serie de opinii din cele mai diverse, de la o totală acceptare, ca fiind o măsură necesară și inevitabilă în contextul îmbătrânirii populației și creșterii speranței de viață, la una de abordare mai circumspectă, care prevede ca perioada de la 60 la 65 de ani să fie una flexibilă, dând astfel posibilitatea femeilor să opteze dacă doresc sau nu să-și continue activitatea în câmpul muncii; Flexibilizarea vârstei de pensionare trebuie avută în vedere ca o măsură care va evita trecerea bruscă la condiția de pensionar, inclusiv din perspectiva venitului de înlocuire; va menține în sfera asiguraților un număr semnificativ de persoane interesate să lucreze, spre exemplu, 4-6 ore/zi, cu consecințe pozitive asupra veniturilor la buget; de asemenea se asigură valorificarea competențelor profesionale și a abilităților persoanelor aparținând acestei categorii de vârstă, în paralel cu formarea specializată a celor nou intrați pe piața forței de muncă;

5. Reprezentanți ai mediului artistic, precum și din alte profesii încadrate în grupe speciale de muncă susțin necesitatea stabilirii vârstei de pensionare în raport cu uzura fizică, psihică și emoțională la care sunt supuși în meseria pe care o practică;

6. Pentru viabilitatea regimurilor de pensionare, pe lângă reformarea legislației în domeniul pensiilor este necesară elaborarea unor strategii globale care să includă și reformele legate de funcționarea pieței muncii, flexibilizarea ocupării și prelungirea duratei de viață activă;

Context

Problema reformei sistemului de pensii a fost readusă în atenția publică prin asumarea răspunderii Guvernului Boc pe Legea pensiilor. Necesitatea elaborării unei noi legi a pensiilor a fost justificată de responsabilii politici prin următoarele argumente: necesitatea asigurării sustenabilității financiare a sistemului de pensii publice; necesitatea eliminării discrepanțelor și inegalităților din ce în ce mai evidente în modul de alocare a resurselor pentru finanțarea pensiilor din sistemul public; adaptarea modalităților de organizare și structurare a sistemului public de pensii la practica europeană și la recomandările Uniunii Europene în domeniul pensiilor publice; necesitatea simplificării legislației referitoare la pensiile publice. Alte cauze care fac necesară o nouă lege a pensiilor sunt legate de creșterea cheltuielilor totale anuale cu pensiile în PIB (cca 9% în 2009); creșterea numărului total de pensionari și deteriorarea dramatică a raportului de dependență (1,2 pensionari/1 contribuabil) ceea ce face nesustenabil sistemul din punct de vedere financiar, adâncind de la an la an deficitele la bugetul asigurărilor sociale de stat.

În noua lege se prevăd următoarele: continuarea creșterii graduale a vârstelor de pensionare atât pentru femei, cât și pentru bărbați la 65 de ani, precum și a stagiului minim și complet de cotizare la 15ani, respectiv 35 ani; creșterea vârstelor de pensionare pentru personalul din domeniul apărării naționale, ordinii publice și siguranței naționale de la 55 ani la 60 ani și a stagiului complet de cotizare de la 25 la 30 ani; reevaluarea vârstelor standard de pensionare pentru persoanele care vor fi integrate în sistemul unitar de pensii din magistratură, diplomatie, personal auxiliar din instanțe de judecată, funcționari publici parlamentari, etc.; integrarea persoanelor aparținând sistemelor speciale de pensii în sistemul unitar de pensii publice; creșterea valorii punctului de pensie cu nivelul inflației și cu 50% din creșterea reală a salariului mediu brut; recalcularea pensiilor prevăzute prin legi speciale; creșterea numărului de contribuabili la sistemul unitar de pensii publice cu cei care realizează venituri din profesii liberale, manageri, asociații familiale; Descurajarea numărului de pensionari anticipate parțiale (penalizarea maximă devine 45% față de maximum 30% în prezent) și a celor de invaliditate, nejustificate medical.

Pe această temă de larg interes pentru societatea românească **Confederația Națională Cartel ALFA, Asociația pentru Dezvoltarea Antreprenoriatului feminin și Academia de Advocacy** au inițiat pe data de 10 noiembrie 2009 o audiere publică în vederea colectării de opinii și răspunsuri argumentate la următoarele întrebări majore: Care ar trebui să fie măsurile prioritare pe care Guvernul ar trebui să le aibă în vedere în reforma sistemului public de pensii, în special pentru reechilibrarea ratei de dependență a sistemului?; Simpla diminuare a cheltuielilor sistemului public de pensii, prin majorarea vârstei de pensionare și/sau diminuarea cuantumului pensiei și limitarea accesibilității la alte drepturi de asigurări sociale, conexe pensiilor, poate reprezenta o soluție reală de durabilitate financiară pe termen lung a sistemului?; Care sunt lecțiile de învățat din reforma sistemului public de pensii, promovată la începutul anilor 2000?. La audierea publică si-au exprimat opiniile, în scris sau verbal, reprezentanți ai guvernului, sindicatelor, societății civile, pensionarilor, ai mediului artistic, precum și

cetățeni care au dorit sa-și exprime un punct de vedere legat de măsurile care se preconizează să aducă modificări Legii nr.19/2000 privind sistemul public de pensii și alte drepturi de asigurări sociale.

Scopul audierii publice din data de 10 noiembrie 2009

Audierea publică s-a dorit un forum de dezbatere publică riguros procedural, dar în același timp accesibil, în scopul colectării într-un interval scurt a unui număr important de puncte de vedere analitice și critice, precum și a unor propuneri punctuale legate de prevederile proiectului noii legi a pensiilor publice. Audierea publică a întrunit factori interesați în fundamentarea și aplicarea politicilor din domeniul pensiilor, cât și viitori beneficiari ai prestațiilor din sistem care și-au exprimat în mod liber și democratic punctele de vedere.

Pe scurt, elemente din conținutul depozițiilor prezentate de către participanți

În cele de mai jos se prezintă în mod succint o trecere în revistă a conținutului sintetic al opiniilor exprimate în depozițiile făcute (atât în scris, cât și verbal) la audierea publică, astfel:

- i. valoarea punctului de pensie, care se stabilește anual prin legea bugetului asigurărilor sociale de stat să se determine pe baza procentului care nu poate fi mai mic de 45% din salariul mediu brut prognozat pentru anul următor (Art. 101(1)). Să se mențină alineatele (3) și (4) art. 101 referitoare la corelarea în timpul anului a valorii punctului de pensie cu evoluția indicatorilor macroeconomici;
- ii. să se elimine din proiectul de lege art.60 - 65 care se referă la pensiile anticipate și anticipate parțial. Având în vedere situația deficitară a fondului de pensii se consideră că astfel de pensii nu se mai justifică;
- iii. la art. 76 să se introducă sintagma „salariul însoțitorului” în cazul pensionarilor de invaliditate gradul I (se are în vedere obligativitatea plății contribuției de asigurări sociale din acest salariu);
- iv. cuantumul ajutorului de deces al asiguratului (pensionarului) să reprezinte două salarii medii brute (art. 124 (3)) și 75% din acesta pentru membrii de familie;
- v. să se instituie prin lege acordarea celei de a 13-a pensie care să fie acordată în două tranșe de Paste și de Crăciun (o parte din această sumă s-ar putea acoperi din impozitul reținut din pensii) pensionarilor cu stagiul complet de cotizare și vechime completă în muncă;
- vi. criteriile pe baza cărora se acordă biletele de tratament balnear și nivelul contribuției bănești (art. 121 (5)) să fie avizate de Consiliul Național al Persoanelor Vârștnice iar modificarea lor să se facă numai când intervin situații exprese noi și nu anual;
- vii. să se prevadă termene de soluționare și în cazul cererilor de modificare a pensiilor (revizuirii ale deciziilor de pensii, iar în cazul stabilirii unor debite acestea să fie reținute numai după ce s-a emis decizia comunicată titularului, cuantumul reținerilor din pensie să se facă în cotele stabilite de actele normative (art. 402 c. civil - din proiect art.105-106). Propunerea are în vedere frecvențele întârzieri mari în rezolvarea cererilor, rețineri din pensie fără decizii etc.;
- viii. reprezentanții pensionarilor în Consiliul de administrație al Casei Naționale de Pensii Publice să fie desemnați de Consiliul Național al Persoanelor Vârștnice la propunerea organizațiilor reprezentative la nivel național ale pensionarilor (art. 133);
- ix. atribuțiile Consiliului de administrație să fie stabilite prin lege, ceea ce îi conferă competențe sporite și ar fi în concordanță și cu prevederilor altor legi etc. (art. 134);
- x. să se înființeze ca primă instanță comisia de contestații și la nivelul caselor județene de pensii și a Municipiului București, ceea ce va conduce la evitarea volumului mare de lucrări, reducerea timpului de soluționare (art. 152 – comisia centrală de contestații...) și degrevarea instanțelor de judecată;
- xi. la art. 109 (1) lit. a sintagma „asupra sumelor plătite” să fie înlocuită cu „asupra sumelor virate” având în vedere că în sumele achitate poștei este introdusă și valoarea mandatelor reținute ca neachitate etc.;
- xii. referitor la veniturile bugetului asigurărilor sociale de stat să se prevadă: încasarea unei cote anuale din fondul provenit din încasarea primelor de asigurare a persoanelor fizice, fond aflat în administrarea Comisiei Naționale de Supraveghere a Asigurărilor. Propunerea are în vedere creșterea explozivă a numărului de autovehicule (pentru care se achită impozit și asigurare) și în mod deosebit a accidentelor de circulație cu consecință asupra pensionarilor de invaliditate, a plății ajutoarelor de deces etc.;

- xiii. impozitul reținut din pensii să se constituie venit la bugetul asigurărilor sociale de stat, urmând a fi folosit pentru plata drepturilor pensionarilor;
- xiv. să se revadă și alte venituri care ar putea constitui baza de calcul pentru CAS, ca de exemplu: cele realizate pe bază de convenții civile, contracte de colaboratori, indemnizații pentru unele consilii de administrație, activități independente, intelectuale, idem unele elemente incluse în câștigul salarial mediu brut;
- xv. să se interzică acordarea de scutiri și eșalonări în cazul neachitării de către contribuabili (angajatori) a contribuțiilor de asigurări sociale de stat. În cazuri deosebite, dacă Guvernul acordă astfel de înlesniri, valoarea contribuțiilor datorate să fie suportată din bugetul de stat;
- xvi. soțul supraviețuitor să beneficieze de un complement la pensie în cuantum de 25% din pensia soțului decedat indiferent de mărimea pensiei acestuia pentru a putea acoperi cheltuielile comune care privesc întreținerea locuinței;
- xvii. menținerea condițiilor de muncă grea pentru categoria de soliști vocali (categorie încadrată în condiții speciale de muncă); menținerea calculului pentru pensie (respectiv procentajul de 50% adăugat pentru fiecare an lucrat); posibilitatea pensionării la vârsta de 50 de ani cu o vechime în categorie de 20 de ani;
- xviii. menținerea balerinilor în categoria de lucru: condiții speciale și în raport cu acest aspect, să se analizeze condițiile de acordare a pensiei; În calcularea pensiei să se mențină procentul de 50% adăugat pentru fiecare an de lucru. Vârsta de pensionare pentru balerini să fie la 42 de ani;
- xix. artiștii instrumentiști de la instrumentele de suflat desfășoară o activitate care este încadrată într-o grupă specială de muncă. Legea pensiilor nu reglementează clar vârsta limită de pensionare pentru această categorie de artiști, exprimarea „beneficiază” din lege lăsând la latitudinea fiecărei persoane în parte momentul la care să opteze pentru ieșirea la pensie. Se impune clarificarea acestui aspect prin textul de lege;
- xx. informarea cu privire la problematica diversă reprezentată de pensii, nu este suficient mediatizată;
- xxi. ar fi indicat să se stabilească o vârstă minimă de pensionare și niște condiții de aplicare a acestei vârste pentru personalul aeronautic; aceasta în concordanță cu legislația și directivele europene. Legea este în urmă și la acest capitol, condiționând acordarea grupei de muncă de un număr minim de ore de zbor. Acest lucru este doar în legislația românească și este de neînțeles deoarece riscul la care este supus personalul aeronautic navigant este permanent și este și la sol pentru personalul aeronautic tehnic nenavigant. Personalul aeronautic tehnic nenavigant solicită păstrarea prevederilor din Legea 95/2008 privind Statutul personalului tehnic aeronautic nenavigant din aviația civilă din România;
- xxii. înregistrarea contribuției angajaților și a angajatorilor la fondul de pensii în cont separat și nu în cont unic, împreună cu celelalte contribuții la bugetele sociale, pentru a fi ușor de depistat cei ce nu plătesc contribuțiile la termen;
- xxiii. fiscalizarea totală a veniturilor persoanelor fizice autorizate și a operatorilor economici de toate categoriile și înlăturarea muncii la negru, prin măsuri legale dure de descurajare (Ex. retragerea dreptului de a fi comerciant a angajatorului care nu fiscalizează veniturile sau care nu înregistrează contractele de muncă plătind salariații la negru; introducerea în lege de amenzi și pedepse pentru persoanele depistate că lucrează la negru;
- xxiv. introducerea de măsuri exigente cu prevederea de amenzi și pedepse pentru cei care acordă cu ușurință (ilegal) documente pentru pensionarea anticipată sau pe condiții de boală, etc., amenzi să fie atât pentru cei ce acordă, cât și pentru cei ce solicită aceste documente ilegale;
- xxv. întocmirea și publicarea listei negre a angajatorilor publici și privați care nu varsă la fond contribuțiile salariaților și a angajaților, precum și instituirea de măsuri exigente în lege (civile și penale) pentru conducătorii acestor organizații (mediul de afaceri);
- xxvi. egalizarea vârstei de pensionare a femeilor cu cea a bărbaților la 65 de ani este o problemă complexă care ar trebui, în primul rând, să facă obiectul unor dezbateri și a unor largi campanii de informare în rândul diferitelor categorii socio-profesionale de femei, iar măsurile adoptate să ofere soluții flexibile;
- xxvii. pensia medie în sistemul public este de aproximativ 38% din salariul mediu brut. La o asemenea valoare scăzută nu poate fi considerată o politică care să promoveze o diminuare în continuare a pensiilor. Din acest punct de vedere confederațiile sindicale au anunțat deja că nu vor accepta renunțarea la principiul de

menținere a valorii unui punct de pensie egala cu 45% din salariul mediu brut pe economie. Indexarea pensiilor cu rata inflației va conduce pe viitor la creșterea prăpastiei existente între pensii și salarii, aspect inacceptabil pentru un stat membru al UE care promovează principiul coeziunii sociale;

xxviii. fondurile private obligatorii de pensii de la lansare și până în prezent au obținut un randament mediu anualizat de 14,76% (adică 9,43% în termeni reali, peste rata inflației), iar fondurile facultative un randament mediu anualizat de 7,26% (adică 0,78% în termeni reali, peste rata inflației)

xxix. studierea introducerii pilonului de pensie așa numit „-1” alcătuit din contribuții ale societăților financiar-bancare; depozitie care-și justifică propunerea pe utilizarea de către sistemul bancar, pe perioada limitată a disponibilităților bănești ale pensionarilor aflate în diferitele tipuri de conturi de card-uri pentru pensie și alte instrumente sau produse financiare. Aceasta cu atât mai mult este justificată de faptul că sistemul financiar-bancar se află la originea cauzelor actualei crize financiar-economice care a zdruncinat din temelii sustenabilitatea altor subsisteme economice, printre care și cel de pensii publice și asigurări sociale.

Concluzii extrase din depozitiile prezentate de către participanți

- Majoritatea celor care au depus depozitii în scris sau care și-au exprimat verbal opiniile au fost de acord cu necesitatea reformării Legii nr. 19/2000 privind sistemul de pensii și alte drepturi de asigurări sociale, în special în ceea ce privește eliminarea pensiilor speciale și necesitatea adoptării unor măsuri care să contribuie la asigurarea viabilității sistemului pe termen lung și a unui nivel al pensiei care să asigure o valoare a punctului de pensie de cel puțin 45% din salariul mediu brut pe economie;
- Egalizarea vârstei de pensionare pentru femei și bărbați este o problemă complexă care ar trebui să facă obiectul unor dezbateri la care să participe reprezentante ale diferitelor categorii profesionale, pentru adoptarea unor decizii de larg consens;
- Soțul supraviețuitor să beneficieze de un complement la pensie în cuantum de 25% din pensia soțului decedat indiferent de mărimea pensiei acestuia pentru a putea acoperi cheltuielile comune care privesc întreținerea locuinței;
- Să se interzică acordarea de scutiri și eşalonări în cazul neachitării de către contribuabili (angajatori) a contribuțiilor de asigurări sociale de stat. În cazuri deosebite, dacă Guvernul acordă astfel de înlesniri, valoarea contribuțiilor datorate să fie suportată din bugetul de stat;
- Să se instituie prin lege acordarea celei de a 13- a pensie;
- Prevederile proiectului noii legi a pensiilor să facă obiectul unor dezbateri publice.

Aceste deziderate se pot transforma în obiective specifice și măsurabile a căror realizare se poate obține prin recursul la următoarele:

A. Transformarea sistemului public de pensii într-un sistem viabil capabil să asigure pensii adecvate pentru un trai decent la bătrânețe prin reducerea dezechilibrului financiar și creșterea valorii punctului de pensie la minimum 45% din salariul mediu brut pe economie

- integrarea persoanelor aparținând sistemelor speciale de pensii în sistemul unitar de pensii publice;
- eliminarea pensiilor speciale;
- creșterea numărului de contribuabili la sistem prin creșterea și egalizarea vârstelor de pensionare;
- creșterea numărului de contribuabili la sistem cu cei care realizează venituri din profesii liberale, manageri, asociații familiale, etc.
- descurajarea pensionărilor anticipate

“Contribuim la sistemul de pensii. Vom fi și noi beneficiarii săi? Ce șanse reale de redresare a ratei de dependență are sistemul public de pensii? Ce măsuri trebuie luate imediat și/sau pe termen mediu?”

B. Dezvoltarea sistemului privat și cel ocupațional (Pilonul II și III) pentru pentru obținerea unor venituri suplimentare la pensia de bază din sistemul public

- eficientizarea și dezvoltarea sistemelor complementare de pensii pentru ridicarea nivelului de venit la bătrânețe;

C. Flexibilizarea posibilităților de ieșire la pensie atât pentru femei, cât și pentru bărbați în funcție de aptitudinea față de muncă, specificul ocupației și condițiile speciale de muncă

- menținerea vârstelor actuale de pensionare pentru personalul artistic și din aviație, ținând cont de specificul muncii (artistice, de creație și, respectiv periculozitate și standarde ridicate de securitate) , uzura fizică și psihică;
- posibilitatea flexibilă de ieșire la pensie pentru femei în intervalul de 60-65 ani;

D. Elaborarea unor strategii globale care să includă pe lângă reforma în sistemul de pensii și reformele legate de funcționarea pieței muncii, flexibilizarea ocupării și prelungirea duratei de viață activă;

- dezvoltarea unor măsuri reale de reconversie a forței de muncă și de stimulare a angajării șomerilor, în corelație directă cu adevăratele cerințe și specificități ale pieței muncii, pentru a se evita transformarea sistemului de pensii într-o nouă „plasă de siguranță” pentru șomerii peste o anumită vârstă;
- dezvoltarea politicilor de prelungire de viață activă și de învățare pe întreg parcursul vieții „life long learning”.

În final, se impune a se concluziona că depozițiile au urmărit diferite aspecte ale măsurilor de reformă în domeniul pensiilor din România. Din toate depozițiile reiese faptul că sistemul de pensii va trebui să fie construit pe o bază care să-i asigure durabilitate și sustenabilitate financiară, precum și posibilitatea menținerii unui trai decent pentru persoanele care părăsesc câmpul muncii.

Preocupările organizatorilor acestei audieri publice, Confederația Națională Cartel ALFA, Asociația pentru Dezvoltarea Antreprenoriatului Feminin (ADAF) cu sprijinul metodologic și de expertiză al Academia de Advocacy din Timișoara se înscriu pe o listă a unor demersuri concrete în aceasta direcție strategică de acțiune focalizându-se pe furnizarea unui set cuprinzător de soluții ca răspuns la aceste probleme importante, grave și urgente care frământă foștii și actualii angajați, precum și mediul de afaceri deopotrivă.

Comisia de experți:

Vasilica Ciucă	Institutul Național de Cercetare Științifică în domeniul Muncii și Protecției Sociale (INCSMPS)
Nicolina Racoceanu	Expert INCSMPS
Despina Pascal	Consultant independent politici publice
Simona Fiț	Consultant independent politici publice

13 Noiembrie, 2009